

Nortura SA

- Vårt arbeid
med dyrevelferd

2025

Nortura
bondens selskap

Innhold

Innledning	3
Vår dyrevelferdserklæring	4
Vår dyrevelferdspolicy	4
Slik jobber Nortura med dyrevelferd	6
Arbeid med dyrevelferdsmeldingen Stortingsmelding 8 (2024-2025)	8
Tiltak for å utvikle og forsterke dyrevelferden	8
Status dyrevelferdsprogrammet	9
Svin	10
Kylling og Kalkun	14
Verpehøns	19
Storfe	22
Småfe	25
Dyrevelferd transport alle dyrearter	28
Dyrevelferd på slakteriet	31
Oppfølging av avvik knyttet til dyrevelferd	34
Forbedring og utvikling i dyrevelferdsarbeidet	34
Oppsummering	35

Innledning

I Nortura er vi opptatt av dyrevelferd og at vi skal jobbe målrettet og systematisk for at dyrene vi har ansvar for blir behandlet etter regelverket og i tråd med våre etiske retningslinjer. Derfor jobber vi kontinuerlig med å forbedre rutiner, få ny kunnskap ved å delta i forskningsprosjekter og veilede produsentene våre. For å sikre god dyrevelferd, er det viktig å ha objektive kriterier som vi kan overvåke, slik at vi kan jobbe systematisk med å forbedre forholdene. I tillegg til dette er vi avhengig av at alle i konsernet har et bevisst forhold til dyrevelferd, siden dette er viktig for dyrene, oss som jobber i hele verdikjeden, kundene våre og forbrukerne. Kunnskap om dyrevelferd og riktige holdninger er viktig for å ivareta dyrene på best mulig måte. Nortura er en viktig bidragsyter i forskningsprosjekter som kan gi oss ny og bedre kunnskap om dyrevelferd og dyrehelse. God dyrevelferd er viktig for dyrehelsen, og inngår som en vesentlig del av bærekraftstrategien vår.

Vår dyrevelferdserklæring

Grunnlaget for Norturas virksomhet er hold av husdyr for produksjon av mat. Å ivareta, utvikle og forbedre dyrenes velferd er en forutsetning for at Nortura skal lykkes med å forsyne forbrukeren med kjøtt og egg av forventet kvalitet.

Holdninger, verdisyn og kunnskap om stell og håndtering av dyr hos bonden og de som videre følger opp og håndterer dyra er en viktig forutsetning for å sikre god dyrevelferd.

Nortura skal fremme god dyrevelferd gjennom kvalitetssikring og oppfølging av verdikjeden, kontinuerlig forbedringsarbeid, rådgivning og kunnskapsutvikling

Det overordnede målet for Nortura er at alle dyr har det bra. «Husdyras 5 friheter» legger grunnlaget for god dyrevelferd:

- **Frihet fra sult, tørste og feilernæring:** fri tilgang på friskt vann, og nok tilgang på fôr som opprettholder god helse og trivsel
- **Frihet fra fysisk ubehag:** et egnet levested med komfortabel liggeplass og ly for vær og vind
- **Frihet fra frykt og stress:** dyra holdes og behandles slik at de unngår vedvarende frykt og stress
- **Frihet fra smerte, skade og sykdom:** forebygging, rask diagnostisering og behandling
- **Frihet til å utøve normal atferd:** nok plass i egnede driftssystemer og samvær med dyr av samme art

Vår dyrevelferdspolicy

Norturas policy for oppfølging av dyrevelferd og etiske retningslinjer gjelder for alle personer som opptrer på vegne av konsernet. Policyen for oppfølging av dyrevelferd og de etiske retningslinjene skal støtte opp under etterlevelse av rutiner, standarder og regeletterlevelse, og fremme en bedriftskultur og atferd som gjenspeiler verdigrunnlaget til konsernet.

Våre etiske retningslinjer

- Nortura har gjennom sin virksomhet et spesielt ansvar for dyrevelferd.
- Hensynet til dyrenes velferd skal ha høy prioritet i alle deler av verdikjeden.
- Dyr har egenverdi, og håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart.
- Nortura sine retningslinjer for all håndtering av dyr skal være i tråd med offentlige krav, lover og forskrifter.
- Alle som håndterer dyr, skal ha god opplæring og kunnskap.

Våre forpliktelser

Nortura skal jobbe med å utvikle dyrevelferden utover minstekravene gjennom deltakelse i forskningsprosjekter og annen kunnskapsutvikling, samt løpende arbeid i og nødvendige tiltak i egen verdikjede for å sikre at vi leverer i takt med markedets forventninger.

- Leverandører av slaktedyr til Norturas slakterier skal etterleve offentlige forskrifter og bransjekrav om dyrehold og dyrevelferd. Leverandører er forpliktet til å kunne gi Nortura adgang til husdyrrom / areal for å kunne ettergå dyrevelferd.
- Leverandører av slaktedyr som ikke deltar i etablerte bransjebaserte dyrevelferdsprogrammer eller følger opp dyrevelferds-tiltak vil bli møtt med virkemidler som trekk i pris og stopp i leveranser inn til merkevarer.

- Alle dyr skal bedøves før avlivning, dette gjelder også ved religiøs slaktning og for import-varestrømmer.
- Bruk av fiksering og trang oppstalling med begrensede bevegelsesmuligheter skal minimeres.
 - o Gris skal ikke fikseses systematisk
 - o Fjørfe skal holdes i frittgående systemer
 - o Kalver skal ikke holdes oppbundet
 - o Storfe skal holdes i løsdriftssystemer fra 2034
- Rutinemessige inngrep av ikke-medisinske årsaker slik som: halekupering, tannklipping, nebbtrimming av kylling, slaktekalkun og verpehøns, de-snooding¹, vingeklipping, tå-klipping av fjørfe-foreldredyr, mulesing², kastrering (med unntak for svin og storfe), skal ikke forekomme. Øvrige kirurgiske inngrep av ikke-medisinske årsaker skal så langt som mulig unngås. Nødvendige inngrep skal utføres av veterinær, med bedøvelse og smertelindring.
- Tvangsføring av dyr skal ikke forekomme.
- Råvarer fra gjøkalvproduksjon skal ikke benyttes.
- Nortura skal jobbe for økt bruk av miljøberiking og økte muligheter for naturlig adferd hos alle dyreslag.
 - o Alle fjørfe i Norturas verdikjede skal ha tilgang til miljøberiking.
 - o Alle griser i Norturas verdikjede skal tildeles rotmateriale for å kunne få utløp for naturlig adferd.
- Nortura skal ha rutinemessig dialog med husdyravlsselskaper nasjonalt og internasjonalt og skal formidle forventninger om at avlsmålene vektlegger og fremmer forbedringer i helse- og velferdsegenskaper hos dyra.
- Råvarer fra genmodifiserte og klonede dyr og deres avkom skal ikke inngå i Norturas produkter.
- Antibiotika skal kun brukes når foreskrevet av veterinær til syke dyr, og skal ikke brukes forebyggende (profylaktisk) eller som vekstfremmer. Medisinbruk skal registreres og rapporteres.

¹ De-snooding er fjerning av hudflapp over nebbet på hannkalkun.

² Muelsing er fjerning av hudstykker rundt sauens haleparti.

- Vekstfremmende substanser skal ikke brukes på dyr som skal inngå i Norturas verdikjeder.
- Alle som håndterer levende dyr ved Norturas anlegg, nødslaktere og dyrebilsjåfører i Nortura skal ha gjennomført opplæring i dyrevelferd og håndtering av dyr, og alle skal ha godkjent kompetansebevis
- Nortura skal jobbe aktivt med å forbedre dyretransportmateriell. All transport skal skje så skånsomt som mulig. Transporter av slaktedyr skal planlegges slik at transporten ikke varer lenger enn maksimalgrensen på 8 timer. Lange transporter er kun tillatt i enkelte regioner der det er nødvendig ut fra geografi. Nortura skal årlig rapportere gjennomsnittstider for transport av levende dyr til Norturas slakterier.
- Nortura skal årlig rapportere status for mål og resultater i dyrevelferdsarbeidet
- Alle leverandører av industriråvarer/ handelsvarer til Nortura skal oppgi informasjon om etterlevelse av dyrevelferdskrav som må bekreftes før Nortura inngår avtale med leverandøren.

Vårt arbeid

- Ansvar for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid er fordelt på flere konsernområder:

Konsernsjef

Overordnet ansvar for at konsernet følger opp dyrevelferdsarbeidet.

Konserndirektør

Råvare og medlem Ansvar for Norturas oppfølging av norske leverandører av firbeinte slaktedyr, egg og for inntransport av alle dyreslag

Produksjon Ansvar for dyrevelferden på Norturas slakterier og rugerier.

Vekst Ansvar for at Nortura kun handler importvarer fra leverandører som har gitt informasjon om dyrevelferd som en del av Norturas prekvalifiseringssystem for leverandører.

Trygg mat og dyrevelferd Ansvarlig for å koordinere og rapportere konsernets innsats på dyrevelferd, samt følge opp konsernets årshjul og handlingsplaner.

Dyrevelferdsansvarlig

På hvert slakteri Skal følge opp den daglige etterlevelsen av regelverkskrav og føre oversikt over tiltak for å forbedre og utvikle dyrevelferden på slakteriet.

- Nortura jobber aktivt med å identifisere forbedringspunkter, systematikk og tiltak som styrker dyrevelferden. Nortura benytter tredjeparts revisjoner i forbedringsarbeidet.
- Offentlige lover og forskrifter, dyrevelferdsprogrammene og KSL er grunnlaget for Norturas krav til oppfølging av dyrevelferd på gård
- Bonden har det daglige ansvaret for stell og oppfølging av dyra på gård i henhold til offentlig regelverk og andre krav. Nortura tilbyr faglig rådgivningstjenester for alle dyreslag. Rådgiverne i Nortura hjelper produsentene med å tilpasse rutiner for å optimalisere helse, velferd og produksjon.
- Nortura gjennomfører fysiske besøk med vurdering av dyrevelferd dersom Nortura fanger opp mulig mangelfull dyrevelferd hos produsenter som leverer til Nortura. Produsenter med mangelfull dyrevelferd blir fulgt opp med flere besøk, tiltak og virkemidler, for eksempel trekk i pris eller stopp i leveranse inn til merkevarer (Gilde, Prior og Nyt Norgemerke produkter).
- Nortura har et sentralt system for varsling og anonym varsling av dyrevelferdssaker.
- Alle Norturas ansatte plikter å følge dyrevelferdslovens krav til varsling.

Slik jobber Nortura med dyrevelferd

Utgangspunktet for hvordan husdyrene skal ha det, er det offentlige regelverket som Mattilsynet forvalter. Regelverket stiller blant annet krav om hvordan fjøs skal utformes og hvordan dyra skal stelles og håndteres.

Det er bonden som er ansvarlig for å sikre at regelverkskravene til dyrevelferd blir fulgt opp på den enkelte gård. Gjennom dyrevelferdsprogram og Kvalitetssystem i landbruket, stiller Nortura krav til at bonden følger opp og dokumenterer dyrevelferden. I tillegg har Nortura rådgivere og veterinærer som tilbyr råd og veiledning om hvordan bonden kan utvikle og bedre driften og dyrevelferden. Dyrene skal behandles med respekt og ivaretas under transport og slaktning.

Dyrevelferdsprogram

Dyrevelferdsprogram er etablert for fjørfeproduksjoner, svineproduksjon og storfe- og saueproduksjon. Programmene skal være et rammeverk for å jobbe systematisk med dokumentasjon og forbedring av dyrevelferden i husdyrbesetninger. Programmene krever jevnlig veterinærgjennomganger, og at avvik skal følges opp. For Nortura er disse programmene et viktig verktøy for at bonden skal kunne jobbe med å utvikle dyrevelferden i egen produksjon.

Manglende oppfølging av KSL og dyrevelferdsprogram, vil bli møtt med økonomiske trekk og/eller utelukkelse fra varestrømmer som eksempelvis Nyt Norge, Gilde og Prior.

Kvalitetssystem i landbruket

Kvalitetssystem i landbruket (KSL) er en standard og et verktøy for internkontroll som tar utgangspunkt i krav i offentlig regelverk. KSL er anerkjent av Mattilsynet som en nasjonal bransjestandard. Bonden har krav om å gjøre en egenrevisjon årlig, og i tillegg kan produksjonen underlegges fysiske revisjoner.

Gjennom egenrevisjonen skal bonden ettergå og dokumentere at driften er i tråd med regelverkskrav, inkludert dyrevelferdskrav. Utover egenrevisjon kan den enkelte produsent bli trukket ut for ekstern revisjon der en revisor gjør en fysisk gjennomgang av dokumentasjonen, inkludert besøk i husdyrrom.

Slik følger vi opp avvik

Nortura har etablert egne rutiner for å fange opp besetninger som har risiko for dårlig dyrevelferd. Ved å bruke data og informasjon fra verdikjeden som for eksempel observasjoner fra slaktefjøsset eller registreringer på slakteskrotten, kan dette gi viktig informasjon om dyrevelferd hos enkelt dyr og besetninger. Dersom det gjennom disse rutinene oppdages alvorlige avvik, blir dette fulgt opp.

Det er viktig å fange opp tidlig tegn på dårlig dyrevelferd, slik at det er mulig å hjelpe bonden med å forebygge dyrevelferdsutfordringer og korrigere dersom det er dyrevelferdsmessige mangler. Våre rådgivere gir faglig veiledning og støtte til bonden, men kan også bistå med å avvikle dyreholdet før problemene blir for store.

Roller i dyrevelferdsarbeidet

Ansvar og roller i arbeidet med å ivareta dyrevelferd kan oppsummeres slik:

- Bonden har ansvaret for å ivareta dyrevelferden til egne dyr.
- Mattilsynet fører tilsyn med bøndene og kontrollerer at regelverket følges. Mattilsynet har lovgrunnlag til å pålegge tiltak i en besetning, eventuelt beslutte avvikling. Mattilsynets kjøttkontroll er til stede på våre slakterier og kontrollerer alle dyr før og etter slaktning.
- Nortura er varemottaker og stiller krav til bonden om dokumentasjon og oppfølging av dyrevelferd i dyrevelferdsprogrammer og KSL. Dette er viktige verktøy for at bonden jobber systematisk med dyrevelferd. I tillegg har Nortura egne rutiner for å fange opp tilfeller av mangelfull dyrevelferd. Der bonden ikke følger opp med tiltak for å rette opp dyrevelferden innen gitte frister, kan Nortura benytte virkemidler som økonomiske sanksjoner, varsling til Mattilsynet og stoppe formidling av dyr. Hvis KSL godkjenning mangler får produsenten ikke levere til Nyt Norge og Gilde/Prior produkter.

Kompetanse er nøkkelen til å kunne følge opp dyrevelferden

Alle medarbeidere som håndterer levende dyr på Norturas slakterier, skal ha deltatt på et obligatorisk opplæringsprogram og fått kompetansebevis fra Mattilsynet. På slakteriene er det også utpekt personer som er dyrevelferdsansvarlige. Den som er dyrevelferdsansvarlig, har et særskilt ansvar å følge opp at krav og regler til dyrevelferden på slakteriet ivaretas.

Sjåførene som kjører dyretransportene, skal ha kompetansebevis som viser at de har fått god opplæring i dyrevelferd.

Bondens kunnskap og holdning til dyrevelferd, er svært viktig for at dyrene skal bli tatt godt vare på. For å gi bonden råd og kunnskap om dyrevelferd, har Nortura ansatte rådgivere og veterinærer. Frivillig rådgiving er et tilbud som går ut til alle produsenter til Nortura. Tilbudet er gratis, og kan i tillegg til råd om dyrevelferd, også bestå av råd om produksjon og dyrehelse.

Norturas rådgivere og veterinærer er også bidragsyttere til felles kurs i bransjeregj, i tillegg til å tilby fagmøter og andre organiserte opplæringsaktiviteter for bøndene som leverer til Nortura.

God dyrehelse er nødvendig for god dyrevelferd

Systematisk arbeid med å utrydde og bekjempe smittsomme sykdommer har gitt dyra i norsk landbruk en unikt god helsestatus. God dyrehelse er en forutsetning for god dyrevelferd.

En god helsetilstand hos dyrene gir lavere bruk av medisiner, slik som antibiotika. I Norge er det ikke tillatt å bruke antibiotika i husdyrproduksjon for å forebygge sykdom (profylaktisk bruk). Det er kun veterinærer som kan skrive ut antibiotika til husdyr. Bruk av hormonelle vekstfremmende legemidler til matproduserende dyr er også forbudt brukt i Norge. For Nortura er disse reglene viktige fordi de støtter opp om å prioritere forebyggende arbeid med dyrehelse og dyrevelferd fremfor å bruke legemidler som førstevalg.

Arbeid med dyrevelferdsmeldingen

Stortingsmelding 8 (2024-2025)

Landbruksdepartementet la fram stortingsmelding 8 (2024-25) om dyrevelferd den 20. desember 2024. Stortingsmeldingen gir god innsikt i dyrevelferdsmessige utfordringer hos bl.a. produksjonsdyr, og peker på behov for nærmere faglig utredning. Meldingen inneholdt få konkrete tiltak for å øke dyrevelferden, og på flere områder gikk næringens innspill til meldingen lenger enn det som ble vedtatt.

Nortura deltok i februar 2025 på høring for næringskomiteen på Stortinget og la fram sine synspunkter på innholdet i stortingsmeldingen. Vi la vekt på at det er avgjørende at alle nye krav og innstramminger følges av gode støtteordninger til bøndene som sikrer nødvendig økonomisk og praktisk bistand. Dette innebar støtte til krav om gjennomføring av løsdrift for alle storfehold innen

2034. Videre pekte vi på betydningen av bonden som den viktigste enkeltfaktor for dyrevelferd, og betydningen av samarbeidet mellom bransjen, fagmiljøer og myndigheter. God dyrehelse er en viktig forutsetning for dyrevelferden.

For å unngå fragmentering og uthuling av tilliten gjennom private initiativer eller enkeltaktørers merkeordninger, ba vi om at det vurderes en nasjonal dyrevelferdsmerkeordning. En slik offentlig merkeordning ville kunne styrke forbrukernes tillit til norske produkter og tydeliggjøre det gode arbeidet som gjøres for å ivareta dyrevelferden. En nasjonal merkeordning ville også bidra til å fremme Norges posisjon innen dyrevelferd og sikre at norske råvarer og produkter fortsatt oppfattes som et kvalitetsvalg i markedet.

Tiltak for å utvikle og forsterke dyrevelferden

I 2025 fortsatte vi arbeidet med å etablere og utvikle vår egen oppfølging av dyrevelferd, samt etablere tredjeparts revisjoner av vår oppfølging ut mot bøndene. Nortura har i 2025 jobbet med å utvikle en ny digital løsning, for å forsterke vår daglige overvåking, rapportering og dokumentasjon av dyrevelferden. Dette arbeidet forventes ferdigstilt våren 2026. Den digitale løsningen vil gjøre det enklere å registrere og systematisere avvik. En slik løsning vil hjelpe oss å identifisere viktige forbedringspunkt, som kan gi bedre dyrevelferd.

Nortura har også vært pådriver for å etablere en felles bransjeavtale for kjøtt- og eggbransjen om oppfølging av dyrevelferd. De to første revisjonene er utført i 2025.

Nortura er involvert i flere forsknings- og utviklingsprosjekter knyttet til tema som berører dyrevelferd:

- **Foreldrevelferd slaktekylling.** Dette er et fireårig prosjekt som jobber med dyrevelferden til avlstdyrene i slaktekyllingproduksjon. Animalia leder prosjektet og Nortura deltar. Prosjektet er finansiert av forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.
- **Oppalshøna.** Er et 4-årig forskningsprosjekt som startet opp i 2024. Hovedmålet med prosjektet er å bidra til robuste verpehøner med god fjørdrakt gjennom å optimalisere miljø og management i oppalsperioden. Her skal man blant annet se på

effekt av strø og miljøberikelser i oppalsperioden, samt utvikle et kunnskapsgrunnlag på helse hos unghøner. Nortura deltar i prosjektet der Animalia har prosjektledelsen. Prosjektet er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. Oppalshøna er en forlengelse av prosjektet velferdshøna som ble avsluttet ved utgangen av 2023.

- Nortura har etablert rutiner for å fange opp flokker som har risiko for dårlig dyrevelferd. Rådgiverteamet bruker data og informasjon fra verdikjeden for å avdekke mulige dyrevelferdsutfordringer, slik at dette kan følges opp ut mot bonden.
- **TeiCon.** Prosjektet skal kartlegge hvilke koksidietyper som finnes i norsk kylling- og kalkunproduksjon, både under normale forhold og ved tarmsykdom. Målet er en kunnskapsbasert tilnærming til fjørfeproduksjon uten bruk av koksidiostatika. Forskningsprosjektet er ledet av Veterinærinstituttet og er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.
- **GizMo.** Forskningsprosjektet er ledet av Veterinærinstituttet, og skal gi ny kunnskap om risikofaktorer og aktuelle forebyggende tiltak ved kråsbetennelse hos kalkun. Forekomsten av kråsbetennelse har økt etter overgang til monensin-fri produksjon, og prosjektet har stor betydning for dyrevelferden. Prosjektet er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

- **Maratonhøna.** Dette er et prosjektsamarbeid mellom Nortura og Felleskjøpet som startet i september 2025 og er planlagt avsluttet i desember 2027. Prosjektets mål er å forbedre helse, dyrevelferd og eggkvalitet hos verpehøner i slutten av produksjonsperioden ved å bygge og dele kunnskap, styrke rådgivningskompetansen i Nortura og Felleskjøpet, og sikre koordinert og målrettet rådgivning på tvers av selskapene. Prosjektet innebærer oppfølging av et utvalg på 16–20 flokker, der man undersøker sammenhenger mellom driftsrutiner, miljøfaktorer og før-faktorer og resultater innen helse og produksjon.
- **Quality Bones.** Dette prosjektet i samarbeid med Norsvin og NMBU som begynte i 2025, er en oppfølger til «Functional Pig» prosjektet som pågikk i 2023 og 2024 hvor man så på hva som var galt med beina til griser med avvikende frambeinstilling. Det nye prosjektet søker å finne årsakene bak, slik at man kan etablere forebyggende tiltak. Prosjektet fortsetter i 2026.
- **Magesårundersøkelse.** Dette prosjektet ble ledet av Helse-tjenesten for svin for å kartlegge magehelsen til både purker og slaktegris i Norge. Flere tusen magesekker ble undersøkt i løpet av 2024 og vurdert av Norturas helsetjenesteveterinærer på Norturas slakterier. Resultatene ble lagt frem på slutten av 2025. Nortura har begynt et arbeid med å utrede mulige tiltak på våre slakterier for å motvirke videreutvikling av magesår mens dyrene er hos oss.
- **DigiBeef.** Dette er et norsk innovasjons- og forskningsprosjekt som har som hovedmål å sikre markedsorientert, bærekraftig og sporbar produksjon av storfe (hud og kjøtt) gjennom økt bruk av digitalisering, sensortechnologi, dataanalyse og beslutningsstøtte i hele verdikjeden – fra gård til slakteri og videre til markedet. Fra et dyrevelferdsperspektiv jobbes det sammen med Animalia blant annet med dyrevelferdsindikatorer i storfekjøttkontrollen og hvordan de potensielt kan brukes i arbeidet med å forbedre dyrevelferden.

Status dyrevelferdsprogrammet

Dyrevelferdsprogrammene er viktige for å jobbe systematisk med dyrevelferd. Nortura har god oppslutning om dyrevelferdsprogrammene. Alle besetningene får besøk av en veterinær for å vurdere dyrevelferden etter faste sjekklister med objektive indikatorer. Programmet skal bidra til at avvik oppdages tidlig, før de blir alvorlige. Hvis besetningen ikke har avvik, eller de holder tidsfristen for å rette opp avvik, får de status som DVP godkjent. Det

er knyttet økonomiske virkemidler til manglende DVP godkjenning ved leveranse av slakt og egg. Dette ser ut til å ha en positiv effekt på dyrevelferden.

Tabellen viser en oversikt over andel Nortura besetninger som har godkjent DVP status.

Produksjon	Andel besetninger som er med i DVP og som har godkjent status per 31.12.25	Andel godkjente leveranser gjennom hele 2025*
Svin	93,34%	95,15%
Storfe	98,9%	99,8%
Sau	99,6%	99,9%
Verpehøner	100%	100%
Slaktekylling	100%	100%
Kalkun	100%	100%

* Dette er andel leveranser. Generelt; alle beregninger er basert på besetninger som er inkludert i programmet.

For fjørfe er DVP status 100% noe som kan være knyttet til at dette er kontraktproduksjon, og at disse besetningene følges tett opp.

SVIN

Flesteparten av norske griser lever innendørs hele livet. En av årsakene er at de er avhengig av et godt og stabilt klima, blant annet med hensyn til trekk og temperatur. Dette gir også bonden god kontroll over fôring, og gjør at man lettere kan oppdage eventuell smitte og sykdom. Det er mulig å holde gris i utendrift i Norge, men en gris som holdes i innhegninger ute kan også være mer sårbar for sykdom og kulde. Utegående griser må i likhet med innendørsgriser ha tilsyn og oppfølging fra bonden.

Rotemateriale sysselsetter grisen

Griser er utforskende dyr og har trang til å grave og søke med trynet sitt. Bonden er derfor pliktig til å tilby grisen aktivitets- og rotmateriale slik at grisen får utløp for eget atferdsbehov. Dette gjelder for all norsk gris som inngår i Norturas produkter. Høy, halm eller silo er eksempler på godt aktivitets- og rotmateriale. I forskningsprosjektet Griseløftet undersøkte vi sammen med forskere på NMBU, ulike typer materiale og kombinasjoner av dette for å få ytterligere kunnskap om hva som gir best respons hos grisen. Kunnskapen vi fikk gjennom prosjektet er videreformidlet til griseprodusenter gjennom blant annet fagmøter.

Purker som skal føde har en sterk naturlig trang til å bygge rede før fødsel. Bonden er derfor pliktig til å forsyne purka med materiale som høy eller halm slik at hun kan bygge rede. Også dette kravet gjelder for all norsk gris i Norturas produkter.

Krøll på halen

I Norge er det forbudt å kupere halen på gris. Halekupering er en praksis som forekommer i en del land for å hindre at grisene biter på halen til hverandre. Årsaken til halebiting er sammensatt, men henger ofte sammen med at grisen er frustrert. Vi mener derfor det er viktig å redusere/fjerne årsaken til grisens frustrasjon istedenfor å fjerne halen. Dette betyr at ingen griser skal utsettes for rutinemessig halekupering. Bruk av rote- og strømateriale er tiltak som forebygger halebiting og bidrar til god helse, samt et velfungerende miljø i grisebingen.

Dyrevelferdsprogram for svin

Dyrevelferdsprogrammet for svin, er et samarbeid i hele kjøttbransjen, og ble innført i 2019. Alle svineprodusenter i Norge som har mer enn én purke, eller leverer flere enn ti slaktegriser, er pålagt å delta. Norturas svineprodusenter som ikke deltar får trekk i pris, og kan utestenges fra merkevarerestrømmer. Gjennom programmet er det regelmessige veterinærbesøk, fra 1-3 besøk årlig, avhengig av produksjonstype og antall griser.

Programmet tar utgangspunkt i de offentlige regelverkskravene. Kritiske kontrollpunkter som er avgjørende for grisens velferd, skal gjennomgås og dokumenteres ved veterinærbesøk i dyrevelferdsprogrammet. Programmet omfatter oppfølging av sjuke og skadde

dyr, inkludert rutiner for bruk av sykebinge og korrekt avlaving. I tillegg til dette er bruk av strø- og rotmateriale, forekomst av halebiting, oppstalling og dyretetthet viktige kontrollpunkt.

Dyrevelferdsstandard svin

Nortura stiller krav om deltakelse i KSL og Dyrevelferdsprogrammet for svin. Bønder som ikke deltar, får trekk i pris på slakteoppkjøret og kan ikke levere til Nyt Norge eller Gilde merkevarer.

Nortura har interne systemer for å fange opp produsenter hvor det potensielt kan være velferdsutfordringer. Disse kontaktes av våre rådgivere for oppfølging. 10 griseprodusenter har blitt fulgt opp med spesifikke velferdsbesøk som går ut over Norturas vanlige besetningsbesøk, der vi stiller krav til gjennomføring av tiltak.

Fiksering av purker

Nortura stiller krav om at norske bønder som leverer til selskapet skal følge det norske regelverket. Dette gjelder all norsk gris som leveres til Nortura. Det er forbudt med systematisk fiksering av purker i Norge, men det er unntaksvis tillatt for særlige urolige purker i inntil 7 dager etter fødsel, samt for særlig urolige individer ved brunst og i korte perioder ved fôring, veterinærbehandling og inseminering. Selv om dyrevelferdsprogrammet måler fiksering på opptil 30 % i inntil 7 dager etter fødsel, er målet å redusere fiksering til et minimum. Fiksering skal uansett utelukkende foregå i tråd med gjeldende regelverk. Vi ser en svært positiv trend der færre og færre fikserer i det hele tatt.

I dyrevelferdsprogrammet registreres fiksering av purker som vist i tabellen under:

	2022	2023	2024	2025
Ingen fiksering	74,5 %	80,4 %	82,3 %	88,38 %
Unntaksvis fiksering av spesielt urolige purker fra fødsel og opp til maks 7 dager	24,7 %	18,7 %	17,1 %	11,5 %
Fiksering av opptil 30 % av purkene i inntil 7 dager etter fødsel	1,2 %	0,7 %	0,4%	0,13 %
Fiksering av over 30 % av purkene i inntil 7 dager etter fødsel	0,6%	0,2 %	0,2%	0 %

For fiksering utenom fødselsperioden, viste tall fra Dyrevelferdsprogrammet følgende for besetninger som leverer til Nortura:

	2022	2023	2024	2025
Ingen fiksering	76,3 %	74,3 %	76,9 %	75,89 %
Fiksering i inntil noen timer i forbindelse med fôring, inseminering og medisinsk behandling	23,7 %	25,7 %	23,1	23,97 %
Fiksering fra inseminering til drektighetsundersøkelse	0 %	0%	0 %	0 %
Fikserer mesteparten av dagen og/eller i flere dager/uker etter avvenning/insett i bedekning/gjeldpurkeavdeling				0,14 %

Rote- og aktivitetsmateriale

Nortura stiller krav om at norske bønder som leverer til selskapet skal følge det norske regelverket. Dette gjelder all norsk gris som leveres til Nortura. Regelverket krever at gris til enhver tid skal ha tilgang på tilstrekkelig mengde rotemateriale.

Tall fra Dyrevelferdsprogrammet for gris, viser følgende om bruk av rotemateriale for besetninger som leverer til Nortura:

	2022	2023	2024	2025
Meget bra	41,4 %	44,3 %	42,1 %	38,04 %
Tilfredsstillende	57,4 %	54,8 %	56,9 %	61,3 %
Dårlig, behov for oppfølging	1,2 %	0,9 %	1 %	0,65 %

Besetninger med for dårlig bruk av rotemateriale får avvik, og følges opp gjennom avvikssystemet i Dyrevelferdsprogrammet.

Rutinemessige kirurgiske inngrep

- **Halekupering.** Det er forbudt å rutinemessig kuperer hale på gris. Dette gjelder for 100 % av norsk gris som leveres til Nortura.
- **Tannklipping.** Det er forbudt å rutinemessig klippe tenner på gris. Dette gjelder for 100 % av norsk gris som leveres til Nortura.
- **Kastrering.** I Norge kastreres flesteparten av rånene med unntak av avlsrånere. Det er vanlig at hanngris blir kastret for å unngå såkalt rånemark på kjøttet. Rånemark er komponenter som hos kjønnsmodne hanngris kan gi en ubehagelig smaks- og luktopplevelse for forbrukeren. I Norge er det påbudt at kirurgisk kastrering av rånere skal utføres av veterinær, og grisen skal få bedøvelse og langtidsvirkende smertelindring. Vi ønsker å finne alternativer til kastrering av grisen. Derfor startet Nortura i 2020 opp forskningsprosjektet «Boars 4 all» der målet var hanngrisproduksjon uten utfordringene med rånemark. Dersom dette

lykkes, vil man på sikt, kunne gå bort fra kastrering av hanngris. Dette prosjektet er nå ferdigstilt, og vi vurderer nå hvordan vi best kan bruke kunnskapen vi tilegnet oss gjennom prosjektet. «Boars 4 all» der målet var hanngrisproduksjon uten utfordringene med rånemark. Dersom dette lykkes, vil man på sikt, kunne gå bort fra kastrering av hanngris. Dette prosjektet er nå ferdigstilt, og vi vurderer nå hvordan vi best kan bruke kunnskapen vi tilegnet oss gjennom prosjektet.

Immunkastrering er et alternativ til kirurgisk kastrering. Tabellen under viser at metoden er lite brukt:

	2022	2023	2024	2025
Andelen immunvaksinerte rånere slaktet hos Nortura	2,6 %	2,8 %	3,0 %	3,1 %

Årsaken til at få benytter seg av immunkastrering, kan bl.a. være at dyret må få to vaksiner, hvorav den siste gis nært opp til slakting. Dyrene opprettholder mye av rånemarkferden ved immunkastrering, noe som kan gi andre miljøutfordringer i binger og under transport.

Bedøving før slakting av gris

Det er påbudt å bedøve gris før de avlives. 100 % av grisen i Norturas verdikjeder skal bedøves før avlivning. Back-up bedøving er å bedøve et dyr på nytt når effekten av den primære bedøvingen ikke er god nok, eller det er tvil om den er god nok.

	2022	2023	2024	2025
Back up bedøving gris slaktet hos Nortura	0,51 %	1,006 %	0,53 %	0,60 %

Transporttider og transportdødelighet for gris

I Norge er maksimal reisetid for dyr til slakt 8 timer, med unntak for Nordland, Troms og Finnmark der det er tillatt med inntil 11 timer transport i situasjoner der det ikke lar seg gjøre å transportere dyr inn til slakteriet på under 8 timer.

Tabellen under viser utviklingen av reisetider og transportdødelighet for gris.

	2022	2023	2024	2025
Gjennomsnittlig reisetid	3 timer 16 min	3 timer 9 min	3 timer 15 min	3t 16 min
Transporter > 8 timer u/ disp. i % av antall transportert	0,94 %	0,87 %	0,87 %	0,85 %
Transportdødelighet, % døde*	0,008 %	0,007 %	0,004 %	0,004 %

Velferdsparametre for gris

Tabellen viser ulike velferdsparametre for gris:

	2022	2023	2024	2025	Mål for 2025
Halesår og korte haler*.	2,18 %	2,07 %	1,91 %	1,73 %	<2,09 %
Andel av gris slaktet i Nortura					
Hjertesekk- og/eller brysthinnebetennelse*.	4,63 %	4,67 %	4,87 %	4,73 %	< 4 %
Andel av gris slaktet i Nortura					
Byller**. Andel av gris slaktet i Nortura	1,76 %	1,66 %	1,51 %	1,45 %	< 1,7%**
Registrerte kort haler hos smågris ved omsetting.	0,62 %	0,76 %	0,86 %	0,81 %	<1 %
Andel av totalt omsatte smågris.					

*Data fra Mattilsynets registreringer på slaktelinja (utvidet sykdomsregistrering i kjøttkontrollen (USR))

** Målet er justert fra under 2 % til 1,7 % fra 2023.

Det er nedgang i antall USR (utvidet sykdomsregistreringer på slakt) registreringer fra 2024 til 2025. Vi forventer ytterligere nedgang i hjertesekk-/brysthinnebetennelse-anmerkningene i årene som kommer, siden stadig flere besetninger sanerer til SPF – dvs. til besetninger som ikke har bakterien som oftest er årsak til brysthinnebetennelse. Det pågår regionale prosjekter for å sanere flere besetninger. Brysthinneanmerkninger på slakt er ikke synonymt med dårlig dyrevelferd. Man kan ha god drift og god dyrevelferd, men likevel få sjukdomsutbrudd som gir en økning i antall brysthinneanmerkninger.

Antall smågris som er omsatt med kort hale, ligger fortsatt godt under målet på 1 %. Økningen fra 2022 til 2024 ansees som forventet variasjon fra år til år. De korte halene telles manuelt av dyrebilsjåfører ved opplasting av gris, og det vil nødvendigvis være noen feilmarginer her.

Parameterne er indikatorer på velferds- og/eller helsenivået til grisen. For å oppnå måltallet for de ulike parameterne, vil Nortura fortsatt jobbe etter samme metodikk som har gitt resultater så langt. Dette innebærer systematisk gjennomgang av registreringer fra slaktelinje eller ved omsetting av smågris, med påfølgende rådgivning og oppfølging av besetninger som overskrider fastsatte grenser. Tallene som rapporteres gjelder besetninger som leverer gris til Nortura.

Arbeid for å utvikle velferden for gris

Nortura har flere forsknings- og utviklingsprosjekter som omhandler velferd hos gris. Nedenfor gis det en kort beskrivelse av noen utvalgte prosjekter:

- **Quality Bones.** Dette prosjektet i samarbeid med Norsvin og NMBU som begynte i 2025 er en oppfølger til «Functional Pig» prosjektet som pågikk i 2023 og 2024 hvor man så på hva som var galt med beina til griser med avvikende frambeinstilling. Det nye prosjektet søker å finne årsakene bak slik at man kan finne forebyggende tiltak. Prosjektet fortsetter i 2026.
- **Nasjonal magesekkscreening på gris.** Et prosjekt ledet av Helsetjenesten for svin for å kartlegge magehelsen til både purker og slaktegris i Norge. Flere tusen magesekker er i løpet av 2024 undersøkt og scoret av Norturas helsetjenesteveterinærer på Norturas slakterier. Resultatene ble fremlagt på slutten av 2025 og Nortura har begynt å se på hvilke tiltak slakteriene kan iverksette for å forhindre utvikling/videreutvikling av magesår ved oppstalling på slakteriene.
- **Internship på spedgrisdødelighet.** Nortura og Norsvin ønsker å redusere spedgrisdødeligheten hos Duroc og samarbeidet høsten 2025 med et prosjekt der en student (Intern) reiste rundt i utvalgte Duroc-besetninger for å kartlegge spedgrisdødelighet og parametre som kan tenkes å ha betydning – herunder råmjølk-kvalitet hos purka. Dette prosjektet fortsetter våren 2026 i form av en bachelorgrad.

A close-up photograph of a person's hands holding a small, fluffy yellow chick. The person is wearing a red and blue jacket. The chick is the central focus, with its head turned slightly to the left. The background is blurred, showing more of the person's clothing and possibly other chicks.

KYLLING OG KALKUN

Både kylling og kalkun lever innendørs i oppvarmede og isolerte hus. Der går de fritt rundt på strø og har tilgang til mat og vann hele døgnet. Belysningen tilpasses dyrenes behov, slik at de får passe mengder med lys og mørke. Alle dyr har tilgang til trivselstiltak tilpasset arten, som stimulerer til aktivitet og økt trivsel.

Plasskravene for kylling i Norge er av de strengeste i Europa. Det kan maksimalt være 36 kilo levende kylling per kvadratmeter i standard kyllingproduksjon. Grensen i de fleste andre land i EU er 39 eller 42 kilo per kvadratmeter. For kalkun er kravet maksimalt 38 kg per kvadratmeter når dyra under 7 kg, og 44 kilo per kvadratmeter når dyra er over 7 kg.

Norturas spesialkonsept Liveche har lavere dyretetthet (30 kg/kvm). I denne produksjonen har kyllingene tilgang til et spesialkonstruert uteareal, eller veranda, der de kan gå inn og ut etter eget ønske.

God helse, lite medisiner

Norsk kylling og kalkun får ikke antibiotika for å forebygge sykdom.

Fordi helsetilstanden og dyrevelferden blir godt ivaretatt, er Norge i en unik posisjon i verdenssammenheng når det gjelder lite bruk av medisiner. Nortura faset i 2016 ut bruken av Narasin som parasittmiddel i kyllingfôret på grunn av mye diskusjon og usikkerhet om den antibakterielle effekten av dette tilsetningsstoffet. I 2022 fullførte Nortura tilsvarende utfasing for parasittmiddelet Monensin til kalkun.

Noe av grunnen til den gode dyrehelsen hos fjørfe, er at vi følger «alt inn, alt ut»-prinsippet. Det innebærer at et kylling- eller kalkunhus kun har én besetning i perioden fra dyra settes inn til de slaktes. Etter at dyra er levert til slakting, blir husdyrrommet og tilstøtende rom grundig rengjort og desinfisert. Etter dette har huset en «tørketid» før neste besetning settes inn. På denne måten reduserer man risikoen for at det overføres smitte fra én flokk til den neste.

En annen viktig forutsetning for god helse er kvaliteten på husene. Kravene som gjelder for norsk fjørfehold sikrer at kylling og kalkun bor i hus med god fyrings- og ventilasjonskapasitet, hvor temperatur, luftfuktighet og ventilasjon er nøye tilpasset mengden dyr og dyras alder.

Egne trivselstiltak bidrar til god dyrevelferd

Nortura og Prior har innført trivselstiltak for alle kyllinger og kalkun. Dette har vi gjort for at dyrene skal få mer variasjon og økt trivsel. Forskning på kylling viser at trivselstiltak bidrar til en mer naturlig adferd – og ikke minst er positivt for dyrevelferden. Tiltakene bidrar til mer lek, aktivitet, hvile og naturlig adferd. Den økte aktiviteten er også positiv for fuglenes helse.

I kyllinghusene har vi innført elementer som flisballer, torvstrø og broer som kyllingen kan klatre på og gå under. I kalkunhusene

brukes høy i form av høyballer på gulvet og hengende i høynett. Kalkunene får også kråssestein og hakkestein som stimulerer dyrets behov for utforskning og hakking.

Dyrevelferdsprogram for kylling

Dyrevelferdsprogrammet for kylling startet i 2013, og ble en ny standard med regler for dyrehold og hvordan man jobber med dyrevelferd hos husdyr. I 2017 ble dyrevelferdsprogrammet for kalkun startet opp. Det er obligatorisk for alle som leverer slaktekylling eller kalkun til Nortura å være med i dyrevelferdsprogrammene.

I programmet stilles det krav om at bonden skal ha besøk fra veterinær to ganger i året for å sørge for forebygging av sykdom og god dyrevelferd. Programmet tar utgangspunkt i de offentlige regelverkskravene, og skal bidra til at regler for dyrehold følges, og at dyrevelferden utvikles og forbedres.

Programmet inkluderer krav om daglig registrering av produksjonsdata og velferdsregistreringer på gården, som antall dyr innsatt, daglig dødelighet, årsaker til avlaving, luftkvalitet og andre hendelser knyttet til dyrehelse og dyrevelferd. I tillegg kommer registreringer knyttet til plukking og transport samt slakteriregistreringer som vingebrudd og kassasjonsårsaker.

Tråputer bedømmes på minimum 100 føtter på alle flokker som slaktes. Tråputeskader over definerte nivåer medfører at bonden må ha lavere dyretetthet i neste innsett av dyr. På grunn av en svært positiv utvikling på antall tråputeskader både hos slaktekylling og kalkun har terskelen for akseptabelt nivå av tråputeskader blitt senket for begge arter i 2025.

I tillegg til dyrevelferdsprogrammene for slaktekylling og kalkun, er det også etablert dyrevelferdsprogram for foreldredyrene i slaktekylling- og kalkunproduksjon. Dette programmet trådte i kraft i 2021, og inneholder krav om veterinærgjennomgang minst en gang per innsett.

Dyrevelferdsstandard for slaktekylling og kalkun

Nortura stiller krav om deltakelse i KSL og Dyrevelferdsprogram (DVP) for henholdsvis slaktekylling eller kalkun. Bønder som ikke deltar, får ikke levere til Nortura.

I 2025 var det ingen av Norturas slaktekylling- eller kalkunprodusenter som fikk stans i innsett på grunn av manglende oppfølging av KSL og DVP.

Oppstillingsforhold

- Alle Norturas slaktekylling og kalkuner holdes i frittgående systemer. Dette er også et regelverkskrav.
- Alle Norturas slaktekylling og kalkuner har tilgang til miljøberikning og aktivitetsmateriale (trivselstiltak)

Tabellen viser oversikt over ulike oppstallingsforhold:

Oppstallingsforhold	2022	2023	2024	2025
Andel av Norturas kyllingproduksjon med tilgang til spesialkonstruert uteareal, eller veranda, der de kan gå inn og ut etter eget ønske	1,25 %, 455.000 kyllinger	1,74 %, 609.605 kyllinger	1,86 %, 621.214 kyllinger	1,92 %, 646.288 kyllinger
Gjennomsnittlig tetthet for Norturas kyllingproduksjon ved slutten av innsettet	32,2 kg/ kvm	32,6 kg/ kvm	32,9 kg/ kvm	34,1 kg/kvm
Andel av Norturas slaktekyllingproduksjon holdt ved en maksimal tetthet på 30 kg/kvm	21 %, 7.5 mill kyllinger	20 %, 6.3 mill kyllinger	17 %, 4,8 mill kyllinger	6,71 %, 2,3 mill kyllinger

Rutinemessige kirurgiske inngrep

Det er forbudt å fjerne kroppsdeler på fjørfe i Norge.

- o Ingen av Norturas slaktekylling eller slaktekalkuner blir nebbtrimmet
- o Ingen av Norturas slaktekyllinger eller slaktekalkuner har gjennomgått tåklipping
- o Ingen av Norturas hannkalkuner får fjernet hudflappen overfor nebbet (desnooding)
- o Ingen av Norturas slaktekyllinger eller slaktekalkuner blir vingeklippet

Nortura startet med å fase ut tåklipping av foreldredyrhaner av slaktekyllingstypen i 2021. Vi hadde da som mål at utfasingen skulle gå fortløpende, men erfarer at det krever mer tid enn antatt. I 2025 ble om lag 40 % av Norturas foreldredryrflokker tåklippet.

Bedøving før slaktning av fjørfe

Det er påbudt å bedøve fjørfe før de avlives. Alt av fjørfe i Norturas verdikjeder bedøves før avlivning. Bedøvingen skjer med bruk av CO₂ i et flerfase-system.

Transporttider og transportdødelighet slaktekylling og kalkun

Slaktekylling	2022	2023	2024	2025
Gjennomsnittlig reisetid	2 t 14 min	2 t 18 min	2 t 6min	1t 53min
% døde	0,068 %	0,097 %	0,062 %	0,070 %

Kalkun	2022	2023	2024	2025
Gjennomsnittlig reisetid	1 t 37 min	1 t 36 min	1 t 36 min	2 t 12 min
% døde	0,023 %	0,027 %	0,029 %	0,020 %

Skader under transport av slaktekylling og kalkun

	2022	2023	2024	2025
Slaktekylling: Vinger i klem	0,00081 %	0,00129 %	0,00186 %	0,00161 %
Slaktekylling: Hoder i klem	0,00028 %	0,00012 %	0,00011 %	0,00011%
Kalkun: Vinger i klem	0 %	0,00040 %	0,00036 %	0,00058 %
Kalkun: Hoder i klem	0,00043 %	0,00079 %	0,00128 %	0,00077 %

Velferdsparametre for slaktekylling

Slaktekylling	2022	2023	2024	2025	Mål for 2026
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård*	2,94 %	2,66 %	2,16 %	2,40 %	Under 2,3 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte	0,97 %	0,86 %	0,7 %	0,84 %	Under 0,8 %. Viktig indikator på helsestatus fra rugeri og oppstartrutiner på gård
Tråputescore (% andel med beste score (A))	96,6 %	98,1 %	97,6 %	98,6 %	Høyest mulig andel med beste score
Kasserte på slaktelinje pga. sykdom og kvalitetsavvik	1,79 %	2,18 %	1,48 %	1,44 %	Under 1,2 %. Viktig indikator for dyrehelse på populasjonsnivå
Kassert pga ascites	0,53 %	0,66 %	0,49 %	0,51 %	Under 0,5 %

* Historisk sett har dødelighet på slaktekylling blitt rapportert som et uvektet snitt fordi man kun har hatt tilgang på eldre og mindre automatiserte systemer. Dette har man fortsatt med selv om bedre systemer har kommet på plass, med en tanke om å ha sammenlignbare tall over tid. Nortura mener at det er mest korrekt å rapportere samlet dødelighet for hele produksjonen som et vektet snitt, og har fra 2024 tatt i bruk dette.

Nortura skjerper målet for total dødelighet i 2026 fra 2,5 % til 2,3 %. I 2025 har det vært en liten oppgang i total dødelighet på gård. En årsak til differansen kan være en moderat økning i førsteuke-dødelighet, samt noen flere tilfeller av tarmrelatert sykdom. Økt slaktealder fra høsten 2025 kan også ha spilt en rolle.

Kassasjonstallene er litt forbedret fra den gode trenden som var i 2024. Systematisk oppfølging av alle produsenter med avvikende kassasjonstall har en betydning. Nortura vil fortsette dette arbeidet i 2026.

Førsteukedødeligheten har gått noe opp fra 2024. Årsak kan være noen flere tilfeller av navle-/ plommesekkbetennelse. Vi oppfatter likevel at kvaliteten på de daggamle kyllingene holder seg på et stabilt høyt nivå.

Andel med beste score (A) på tråputevurdering ved slakt, holder seg stabilt høyt, på tross av at øvre grense for A ble senket fra 80 til 60 i 2024. Videre innskjerping ble innført i 2025, med en øvre grense på 40 for å oppnå score A.

Velferdsparametre for kalkun

Tabellen viser ulike velferdsparametre for kalkun:

Kalkun	2022	2023	2024	2025	Mål
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård	5,5 %	8,8 %	6,4 %	5,69 %	4,5 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte	1,7 %	2,19 %	1,54 %	1,51 %	1 %
Tråputescore (% andel som ikke gir tetthetsreduksjon ipåfølgende innsett)	94,2 %	92,9 %	100 %	91,3 %	Høyest mulig andel med beste score
Kasserte, høner, %	1,52 %	1,63 %	1,48 %	1,05 %	1,3 %
Kasserte, haner, %	3,59 %	3,67 %	3,24 %	3,33 %	3 %

Tallene for dødelighet hos kalkun har hatt en nedgang fra 2023 til 2025. Økningen i tilfeller av kråsbetennelse og nekrotiserende enteritt som man så i forbindelse med utfasingen av fôrtilsetningsstoffet monensin, har hatt en fallende kurve også i 2025. En grunn til dette antas å være at produsentene har blitt mer erfarne med monensin-fri produksjon, og de tiltak som kreves for å forebygge tarmsykdom.

I 2024 var det ingen kalkunflokker som fikk en tråputescore som førte til reduksjon i dyretetthet (score > 150). Som en følge av dette ble tok Nortura initiativ til at kravene til tråputescore i dyrevelferdsprogrammet på kalkun ble redusert fra 150 til 100 for siste halvår av 2025. Fra 2027 vil det komme en ytterligere innskjerping av kravet.

Arbeid for å utvikle velferden til slaktekylling og kalkun

Nortura deltar i flere forsknings- og utviklingsprosjekter som omhandler velferd hos slaktekylling og kalkun. Nedenfor gis det en kort beskrivelse av noen utvalgte pågående prosjekter:

- **Foreldrevelferd** er et fireårig prosjekt ledet av Animalia som skal jobbe med dyrevelferden til avlsdyrene i slaktekyllingproduksjon. Prosjektet har blant annet undersøkt vagler, miljøberikelser og effekt av lyskilder for å kunne tilby et godt miljø tilpasset dyras egne behov. Prosjektet var finansiert av forskningsmidlene for jordbruk og matindustri, og ble avsluttet i 2025.
- **TeiCon**. Prosjektet skal kartlegge hvilke koksidietyper som finnes i norsk kylling- og kalkunproduksjon, både under normale forhold og ved tarmsykdom. Målet er en kunnskapsbasert tilnærming til fjørfeproduksjon uten bruk av koksidiostatika. Forskningsprosjektet er ledet av Veterinærinstituttet og er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.
- **GizMo**. Forskningsprosjektet er ledet av Veterinærinstituttet, og skal gi ny kunnskap om risikofaktorer og aktuelle forebyggende tiltak ved kråsbetennelse hos kalkun. Forekomsten av kråsbetennelse har økt etter overgang til monensin-fri produksjon, og prosjektet har stor betydning for dyrevelferden. Prosjektet er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

Overgang til sakterevoksende kylling

I 2025 har Nortura tatt arbeidet med dyrevelferd enda et steg videre, og er i gang med å legge om til en sakterevoksende kylling. Vi tror at en kylling som vokser saktere vil gi oss flere muligheter for å utvikle dyrevelferden i årene fremover. De første volumene med ny kylling kom i butikkene våren 2025. Rustic Gold er navnet på vår nye kylling, og vil etter hvert bli den eneste kyllingen som PRIOR og Nortura benytter. En av fordelene med Rustic Gold er at både moren og faren er sakterevoksende og av tilnærmet samme fysiske størrelse. Dette er ansett som en dyrevelferdsmessig fordel, men er ikke nødvendigvis vanlig i Norge i dag. Rustic Gold lever mellom 44 og 48 dager. På den tiden oppnår de en slaktevekt på 1600 -1650 gram.

Omleggingen til sakterevoksende kylling vil gjøres gradvis og med tilstrekkelig tid til å sikre en trygg og bærekraftig implementering. Det tar det tid å legge om fra en kylling til en annen, fordi dette er en biologisk produksjon som krever justeringer i flere ledd gjennom verdikjeden.

Vårt mål er at all PRIOR-merket kylling skal være sakterevoksende i løpet av 2027. Samtidig planlegger vi, i samarbeid med våre kunder innen industri-, servering- og hurtigmatbransjen, at også disse skal over på vår nye sakterevoksende kylling.

Tabellen viser andel sakterevoksende kyllinger (daglig veksthastighet < 55g/dag)

	2022	2023	2024	2025
Andel kyllinger av Norturas slaktekyllingproduksjon som er sakterevoksende kyllingtype	1,25 % 455.000 kyllinger	1,74 % 609.605 kyllinger	1,86 % 621.214 kyllinger	6,46 % 2,2 mill kyllinger

VERPEHØNS

Ved utgangen av 2025 ble 100 % av verpehønene i Norturas verdikjede holdt i frittgående systemer.

Alle egg som går til varemerket PRIOR, kommer fra frittgående eller økologiske høner.

Frittgående høner beveger seg fritt i hønsehuset, og har tilgang til vaglepinne, verpekasse og mulighet for strøbading. Høner i økologisk drift har det på samme måte som frittgående, bortsett fra at de har litt større plass, har mulighet til å gå ut og at de spiser økologisk dyrket fôr. For frittgående høner i Norge er arealkravet maksimalt 9 høner per kvadratmeter bruksareal. I økologisk drift er arealkravet 6 høner per kvadratmeter bruksareal. I 2025 var gjennomsnittlig levealder for flokker med leveranse til Nortura 81 uker. Egne trivsels-tiltak bidrar til god dyrevelferd.

Alle frittgående høner som leverer egg til PRIOR, skal ha tilgang til trivselstiltak fordi det bidrar til bedre velferd hos hønene. Trivsels-tiltak sysselsetter hønene og stimulerer til naturlig adferd. Nortura-standarden for trivselstiltak til verpehøns innebærer at hønene har tilgang til hakkestein, helt korn, kråssestein, grov kalkstein og leker.

Helt korn og hakkestein er tiltak som sikrer at hønene får utløp for sitt naturlige behov for å hakke. Hele 2/3 av tiden hønene hakker i bakken, er hønene kun ute etter å rote i strø og undersøke omgivelsene. Også hakkestein, som i tillegg inneholder mineraler, tilfredsstiller hønens hakkebehov.

Med jevne mellomrom settes det inn gjenstander, for eksempel tomme småesker, som hønene flytter rundt og som bidrar til utforskning og lek.

Kråssestein og grov kalkstein gir også høy sysselsetting, i tillegg til å bidra til en sterk og velfungerende muskelmage – som igjen gir sunne høner. Kalksteinen er også med på å gi god beinstyrke og sterke eggeskall.

Dyrevelferdsprogram for verpehøns

Dyrevelferdsprogrammet for verpehøns ble startet opp 1. januar 2020. Hovedformålet med dyrevelferdsprogrammet er å sørge for dokumentert, god dyrevelferd hos verpehøns.

Programmet omfatter blant annet krav om registrering av produksjonsdata og velferdsregistreringer på gården. Dette er blant annet antall dyr innsatt i fjørfehuset, dødelighet, dødelighetsårsaker og andre hendelser knyttet til dyrehelse og dyrevelferd.

Programmet krever at alle bønder med verpehøns skal delta på kompetansekurs i håndtering og avlaving av verpehøns. Årsak til at produsentene skal ha kompetanse på avlaving er å sikre at avlaving av sjuke/skadde dyr i løpet av innsettet skjer på korrekt måte. Det er også krav om minst ett veterinærbesøk hver 15. måned der helse- og velferdsforhold i hønseflokkene skal undersøkes. Deltakere i programmet skal også gjennomføre årlig egenrevisjon og gjennomgå ekstern revisjon i regi av Kvalitetssystem i landbruket hvert 3. år.

Velferdsparametre for verpehøns

	2022	2023	2024	2025	Mål
Dødelighet* til 76 ukers alder frittgående konvensjonelt	4,3 %	-	3,15 %	3,37 %	Under 4 %
Dødelighet* til 76 ukers alder økologisk produksjon	5,4 %	-	3,81 %	3,48 %	Under 5 %
Andel besetninger med deltakelse Norturas eggkontroll (grunnlaget for å hente ut velferdsregistreringer) **	35 %	-	65 %	78 %	90 %

Tall for 2023 mangler på grunn av ettervirkninger av dataangrepet mot Nortura i 2021.

*Dødelighet: Til 76 ukers alder som registrert i Norturas eggkontroll.

**Deltakelse eggkontroll: For 2022 viser tallene andel til 71 ukers alder. For 2022 er tallet svært lavt på grunn av manglende mulighet for registreringer etter dataangrepet. For 2024 og 2025 viser tallene deltakelse for fullførte innsett.

Utvikling og status for viktige dyrevelferdsparametere hos verpehøns

Nortura stiller krav om deltakelse i KSL og Dyrevelferdsprogram for verpehøns. Bønder som ikke deltar, får trekk i pris.

Oppstillingsforhold

- Alle verpehøns som leverer egg til Nortura holdes i frittgående systemer.
- Alle verpehøns som leverer egg til Nortura har tilgang til miljøberikning gjennom Norturas standard for trivselstiltak for verpehøns.
- 5 % av Norturas verpehøns har tilgang til uteareal (økologisk).

Rutinemessige kirurgiske inngrep

Det er forbudt å fjerne kroppsdeler på fjørfe i Norge.

- Ingen av Norturas verpehøns blir nebbtrimmet.
- Ingen av Norturas verpehøns har gjennomgått tåklipping.
- Ingen av Norturas verpehøns blir vingeklippet.

Arbeid med dyrevelferd hos verpehønene

Nortura har et eget rådgiverteam med spesialkompetanse bestående av både veterinærer, etolog og sivilagronomer. Norturas rådgiverteam jobber løpende med å øke kunnskap hos eggprodusentene om dyrevelferd og dyrehelse gjennom Norturas fjørfeskole, fagmøter og gårdsbesøk.

Nortura har etablert rutiner for å fange opp flokker som har risiko for dårlig dyrevelferd. Rådgiverteamet bruker data og informasjon fra verdikjeden for å avdekke mulige dyrevelferdsutfordringer, slik at dette kan følges opp ut mot bonden.

Nortura deltar i forsknings- og utviklingsprosjekter som omhandler velferd hos verpehøns.

Oppalshøna er et 4-årig forskningsprosjekt som startet opp i 2024. Hovedmålet med prosjektet er å bidra til robuste verpehøner med god fjørdrakt gjennom å optimalisere miljø og management i oppalsperioden. Her skal man blant annet se på effekt av strø og miljøberikelser i oppalsperioden, samt utvikle et kunnskapsgrunnlag på helse hos unghøner. Nortura deltar i prosjektet der Animalia har prosjektledelsen. Prosjektet er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. Oppalshøna er en forlengelse av prosjektet velferdshøna som ble avsluttet ved utgangen av 2023.

Marathonhøna er et prosjektsamarbeid mellom Nortura og Felleskjøpet som startet i september 2025 og er planlagt avsluttet i desember 2027. Prosjektets mål er å forbedre helse, dyrevelferd og eggkvalitet hos verpehøner i slutten av produksjonsperioden ved å bygge og dele kunnskap, styrke rådgivningskompetansen i Nortura og Felleskjøpet, og sikre koordinert og målrettet rådgivning på tvers av selskapene. Prosjektet innebærer oppfølging av et utvalg på 16–20 flokker, der man undersøker sammenhenger mellom driftsrutiner, miljøfaktorer og fôrfaktorer og resultater innen helse og produksjon.

Kjønnsortering av rugeegg

Nortura har som første eggleverandør i Norden tatt i bruk kjønnsortering av rugeegg. Dette innebærer at man kan identifisere kjønn på kyllingene tidlig i rugeprosessen, istedenfor etter klekking som har vært praksis fram til nå. Målet er å etablere en ny standard for rugeeggproduksjon for verpehøns. Ved bruk av slik teknologi vil man unngå at millioner av haneekyllinger avlives etter klekking.

I løpet av sommeren 2026 forventer vi at alle høner kommer fra kjønnsorterte rugeegg, og alle Prioregg vil da være kjønnsorterte.

STORFE

Storfenæringen kan deles inn i melkeproduksjon og kjøttproduksjon. I melkeproduksjon er det rasen Norsk rødt fe som dominerer. Rasen utmerker seg fordi den er en god kombinasjonsrase for både kjøtt og melk. Ca. 70 prosent av norsk storfekjøtt kommer fra denne delen av næringen. De resterende 30 prosent er basert på ammekudrift. De vanligste rasene er Charolais, Simmental, Aberdeen Angus, Hereford og Limousin. De går ofte under fellesbetegnelsen kjøttfe. En kjøttfeku får i gjennomsnitt tre til fire kalver. Kalvingen skjer i hovedsak fra januar til mars, og kua går sammen med kalven i rundt åtte måneder.

Mosjon

Mens de aller fleste storfe i ammekuproduksjon holdes i løsdriftssystemer, det vil si at de kan gå fritt rundt, skjer melkeproduksjon både i løsdriftsfjøs og i båsfjøs. Fra 2034 har myndighetene vedtatt at alle storfe skal holdes i løsdriftssystemer. Norske kyr og kalver mosjoneres minimum 8 uker i året ute i friluft.

Dyrevelferdsprogram for storfe

Dyrevelferdsprogrammet for storfe startet opp i 2022. Besetninger på over 10 dyr skal delta i dyrevelferdsprogrammet for storfe. Nortura mener at dette er et viktig verktøy for at bonden kan jobbe med å utvikle dyrevelferden i egen besetning.

Dyrevelferdsprogrammet tar utgangspunkt i regelverket og skal dokumentere status og regelverksetterlevelse, samt ivareta og forbedre dyrevelferd og dyrehelse i norske storfebesetninger. Programmet omfatter sjekkpunkter for adferd og oppstalling, fôring og helse, smittevern mm.

Under besøket skal veterinæren gå gjennom hele storfebesetningen sammen med produsenten, og spørsmål om utvalgte velferdsindikatorer skal besvares og dokumenteres i et samarbeid mellom veterinær og produsent. Eksempler på slike dyrebaserte indikatorer er renhet, hold og halthet. Veterinær og produsent vil i samarbeid finne forbedringsområder. Det skal gjennomføres veterinærbesøk med gjennomgang av besetningen hver 16. måned..

Utvikling og status for viktige dyrevelferdsparametere hos storfe

Dyrevelferdsstandard: Nortura stiller krav om deltakelse i KSL og Dyrevelferdsprogrammet for storfe (DVP). Bønder som ikke deltar, får trekk i pris på slakteoppkjøret og kan ikke levere til Nyt Norge eller Gilde merkevarer. Animalia kan også overstyre DVP status i svært alvorlige dyrevelferdssaker under spesielle forutsetninger.

Rutinemessige kirurgiske inngrep

- Det er forbudt å kupere storfehaler i Norge. Ingen av storfe levert til Nortura gjennomgår systematisk halekupering.
- Avhorning og nødvendig kastrering skal utføres av veterinær, og det skal brukes bedøvelse og langtidsvirkende smertebehandling.

Bedøving før slaktning av storfe

Det er påbudt å bedøve storfe før de avlives. For å sikre at alle dyr er tilstrekkelig bedøvd, har vi en kontinuerlig bedøvingskontroll. Dersom det er tvil om bedøvingen har fungert optimalt, gjennomføres det en ekstra bedøving, såkalt back up bedøving.

	2022	2023	2024	2025
Back up bedøving storfe slaktet hos Nortura	0,12 %	0,32 %	0,24 %	0,13 %

Transporttider og transportdødelighet storfe

I Norge er maksimal reisetid for dyr til slakt 8 timer, med unntak for Nordland, Troms og Finnmark. Det er tillatt med inntil 11 timer transport i situasjoner der det ikke lar seg gjøre å transportere dyr inn til slakteriet på under 8 timer. Tabellen under viser utviklingen av reisetider og transportdødelighet for storfe.

	2022	2023	2024	2025
Gjennomsnittlig reisetid	3 timer 41 min	3 timer 20 min	3 timer 27 min	3 timer 29 min
Transporter > 8 timer u/ disp i % av antall transportert	0,42 %	0,45 %	0,61 %	0,46 %
Transportdødelighet, % døde*	0,001 %	0,001 %	0,003 %	0,002 %

Rene dyr og tilvekst som velferdsparametre

Tilvekst hos okser og andel skitne dyr inngår i datagrunnlaget som er en del av Norturas rutine for oppfølging av dyrevelferd. Disse parameterne kan være en indikasjon på mangelfull dyrevelferd i besetningen. Storfeleveranser med gjennomsnittlig tilvekst under 350 gram pr dag for ung okse blir registrert som avvik på dyrevelferd og følges opp av rådgiver.

	2022	2023	2024	2025
Andel skitne slaktedyrr kategori 1	2,3 %	3,4 %	2,8 %	2,3 %
Andel skitne slaktedyrr kategori 2	2,6 %	4,0 %	3,1 %	2,8 %

Rene dyr er viktig for god dyrevelferd og mattrygghet. Klimatiske forhold, grovførkvalitet og tilgjengelighet av strø kan ha stor innvirkning på antall skitne dyr i en besetning. Informasjon og god veiledning til produsent, er et viktig tiltak for å redusere antall skitne dyr som leveres til slakt. I tillegg til å informere produsenter på medlemsmøter, har vi i løpet av 2025 publisert flere oppslag på Nortura sine medlemsider med informasjon om forebyggende tiltak. Hygienetrekket for kategori 2 dyr har økt til 1700,- per dyr fra 1. januar 2025.

Prosjektet Clean Bulls (finansiert av FFL/JA) ser på årsaker og mulige tiltak knyttet til problemstillingen med skitne slaktedy. Animalia er prosjekteier og Nortura deltar i prosjektet.

I rapporten «Kjøttets tilstand 2025» utgitt av Animalia viser statistikk over slaktekategorier for storfe en sammenheng mellom hygienetrek og kvalitetsklasse for kalv, ungekse/okse og kvige/kastrat.

I 2024 hadde vi et stort utbrudd av sykdommen Blåtunge på Sørlandet og i sørlige deler av Rogaland. Sykdommen er en virussykdom som smitter via sviknott. I tillegg til produksjonstap, kan sykdommen gi alvorlige symptomer og lidelse hos dyrene. Det ble satt i gang et omfattende arbeid med å redusere smittespredning, og det har ikke blitt påvist nye tilfeller av blåtunge i 2025.

Arbeid for å utvikle velferden til norsk storfe

Sammen med resten av næringen jobber Nortura for å utrydde forekomst av uønskede mutasjoner av blant annet dobbeltmuskulatur i norsk storfeavl. Dobbeltmuskulatur kan være negativt for dyrevelferden.

DigiBeef er et norsk innovasjons- og forskningsprosjekt som har som hovedmål å sikre markedsorientert, bærekraftig og sporbar produksjon av storfe (hud og kjøtt) gjennom økt bruk av digitalisering, sensorteologi, dataanalyse og beslutningsstøtte i hele verdikjeden – fra gård til slakteri og videre til markedet. Fra et dyrevelferdsperspektiv jobbes det sammen med Animalia blant annet med dyrevelferdsindikatorer i storfekjøttkontrollen og hvordan de potensielt kan brukes i arbeidet med å forbedre dyrevelferden.

SMÅFE

De fleste norske sauer og lam beiter i utmarka om sommeren. Høsten er slaktesesong for lam.

Småfe som ikke blir slaktet mens de er lam, holdes stort sett innendørs i vinterhalvåret. Gjennomsnittlig levealder for en sau er rundt fire år. I Nortura har vi tett dialog med sauebøndene våre. Vi gir råd og veiledning om alt fra føring, avl, Sauekontroll, økonomi, generell drift, lamming, øremerking og klipping.

I 2024 har vi hatt et stort utbrudd av sykdommen Blåtunge (virussykdom) spesielt på Sørlandet og sørlige deler av Rogaland. Sykdommen rammer drøvtyggere, og spres med sviknott. Sykdommen kan gi betydelig lidelse for dyrene, og i verste fall være dødelig. Det ble satt i gang et omfattende arbeid med å redusere smittespredning, og det har ikke blitt påvist nye tilfeller av blåtunge i 2025.

Dyrevelferdsprogram for sau

I siste del av 2023 startet dyrevelferdsprogrammet for sau (DVP-sau) opp. Planleggingen har pågått i lang tid og utrulling av programmet foregår over flere år. Alle som har over 30 vinterføra sau ved telling 1. mars året før inkluderes, og utrulling av DVP sau er fullført i 2025. Dette omfatter ca. 93 prosent av all sau og ca. 69 prosent av alle besetninger. Fra 2028 er målet at alle som leverer slakt og søker om produksjonstilskudd for sau, skal omfattes av dyrevelferdsprogrammet. Produsenter som har færre enn 30 vinterføra sau, og som ikke ønsker å vente til 2028, kan allerede i dag være med på frivillig basis.

Utvikling og status for viktige dyrevelferdsparametere hos småfe

Nortura stiller krav om deltakelse i KSL. Bønder som ikke deltar, får trekk i pris på slakteoppgjøret og kan ikke levere til Nyt Norge eller Gilde merkevarer. Det samme gjelder dersom produsentene ikke oppfyller kravene til dyrevelferd i DVP sau.

Når alle besetninger er innrullet i dyrevelferdsprogrammet, skal bonden ha gjennomført kurs om atferd og velferd for sau, i tillegg til en gjennomgang av besetningen gjennomført av veterinær. En slik gjennomgang skal gjentas minst hver 18. måned.

Rutinemessige kirurgiske inngrep

- Det er forbudt å kupere småfehaler i Norge. Ingen småfe levert til Nortura gjennomgår systematisk halekupering.
- Avhorning og nødvendig kastrering skal utføres av veterinær og det skal brukes bedøvelse og langtidsvirkende smertebehandling.

Bedøving før slaktning av småfe

Det er påbudt å bedøve småfe før de avlives. For å sikre at alle dyr er tilstrekkelig bedøvd, har vi en kontinuerlig bedøvingskontroll. Dersom det er tvil om bedøvingen har fungert optimalt, gjennomføres det en ekstra bedøving, såkalt back up bedøving.

	2022	2023	2024	2025
Back up bedøving småfe slaktet hos Nortura	0,90 %	0,34 %	0,39 %	0,27 %

Transporttider og transportdødelighet småfe

I Norge er maksimal reisetid for dyr til slakt 8 timer, med unntak for Nordland, Troms og Finnmark. Det er tillatt med inntil 11 timer transport i situasjoner der det ikke lar seg gjøre å transportere dyr inn til slakteriet på under 8 timer. Tabellen under viser utviklingen av reisetider og transportdødelighet for småfe.

	2022	2023	2024	2025
Gjennomsnittlig reisetid	3 timer 39 min	3 timer 30 min	3 timer 37 min	3 timer 37 min
Transporter > 8 timer u/ disp i % av antall transportert	0,71 %	1,16 %	1,10 %	1,08 %
Transportdødelighet, % døde	0,004 %	0,007 %	0,006 %	0,005 %

Velferdsparametere småfe

	2022	2023	2024	2025	Mål
Andel magre lam 1 og 1-	1,37 %	1,13 %	0,9 %	1,8 %	Mindre enn 0,7 % anmerkninger for andel magre lam
Andel skitne slaktedyrlam/sau	0,4 %	0,5 %	0,6 %	0,8 %	Mindre enn 0,3 % skitne småfe

Andel magre lam i fettgruppe 1- og 1 er økende i 2025. Nortura monitorer leveranser med magre lam, og følger opp de produsentene med størst andel magre lam etter gitte kriterier. Ernæringstilstand er et viktig kriterium for god dyrevelferd. Fra 1.januar innfører Nortura nedre vektgrenser for småfe for å kunne levere til Norturas slakterier.

Andel skitne slaktedyrlam holder seg lavt, men ligger over målet på 0,3 %. Nortura følger opp produsenter som leverer skitne slaktedyrlam med økonomisk trekk. Produsenter følges opp etter gitte kriterier.

Arbeid for å utvikle velferden til norsk småfe

Tiltaket **Sau 360**, er en digital «saueskole» for småfebønder, hvor opplæringen omfatter hele saueproduksjonen inkludert dyrevelferd. Dyrevelferdsdelen i Sau 360 inngår fra 2024 som en del av det obligatoriske kurset i dyrevelferdsprogrammet for sau.

Nortura er også med i prosjektet: «**Kunnskapsgrunnlag for økt bruk av beiteteknologi**». Hovedformålet med dette prosjektet er å legge til rette for økt bruk av elektronisk overvåking på utmarksbeite. Dette er viktig for bedre dyrevelferd på sau og lam. Teknologien gjør tilsynet med dyra på beitet mer effektivt, og muligheten for å følge opp dyr på utmarksbeite blir bedre. Dette gjør det enklere å finne dyra som skal hentes hjem fra beite på høsten.

Dyrevelferd transport alle dyrearter

I denne delen av rapporten har vi sammenfattet dyrevelferdsparametere for alle dyreartene. Nortura har slakterier over hele landet og gjennomfører både korte og lenger transporter. I tillegg til å kjøre dyr inn til Norturas slakterier, organiserer Nortura transporter av livdyr mellom bønder.

I Norge er maksimal reisetid for firbeinte dyr til slakt 8 timer, med unntak for Nordland, Troms og Finnmark der det tillates reisetid inntil 11 timer fra områder der det ikke lar seg gjøre å transportere dyr inn til slakteriet på under 8 timer. For fjørfe setter regelverket en maksimal reisetid til slakteri på 12 timer.

Dyretransportsjåfører skal ha kompetansebevis

Det er krav om at dyretransportsjåfører skal ha kompetansebevis. Det innebærer at de skal ha gjennomgått spesialtilpasset opplæring i hvordan ivareta dyr og dyrevelferden under transport.

Etter ønske fra Nortura er det også etablert en felles bransjeordning for obligatorisk etterutdanning for dyretransportsjåfører. For Nortura er det viktig at de som jobber med dyr på oppdrag fra konsernet får jevnlig kunnskapsoppdateringer slik at de kan følge opp dyrevelferden på en god måte.

Strengt krav til transportdyktighet

Det er bare dyr som er transportdyktige som kan bli transportert. Dyreeieren er ansvarlig for å vurdere om dyret er transportdyktig, i tillegg skal sjåføren også vurdere dette og avvise dyr som blir vurdert til ikke å være transportdyktige. Mattilsynet har utarbeidet en veileder for bedømmelse av transportdyktighet. Nortura har også tatt initiativ til at det har blitt laget et digitalt kurs for bonden om krav til transportegnethet og ivaretagelse av dyrevelferd ved lasting/lossing og transport. For Nortura er det viktig at bonden har god kunnskap om hva som kreves for å ivareta dyrevelferd under transport.

Dersom et dyr har et avvik som gjør at det må tas særskilte hensyn under transporten, skal bonden melde fra til slakteriet slik at transporten blir tilrettelagt for dyret. Tiltak kan for eksempel være ekstra bruk av strø og/eller at dyret får mer plass på bilen.

Utvikling og status for viktige dyrevelferdsparametere ved transport

Nortura bruker Etisk regnskap for å revidere utførelsen av dyretransporter til slakteri. Etisk regnskap revisjoner utføres av Animalia som en tredjepart. Etisk regnskap tar utgangspunkt i regelverkskrav.

I Etisk regnskap gis det karakterer på en skala fra A til D. Det er også definert «knock out»-punkt. Avvik på «knock out»-punkt innebærer at det automatisk gis karakteren D, selv om det er toppscore på øvrige punkter. Nortura har hatt som mål å oppnå karakter A på transport.

Ved utgangen av 2025 hadde 58 % av «Etisk Regnskap» for Norturas transporter av 4-beinte dyr karakter A. 25 % fikk karakter B, mens 17 % fikk karakter D. Årsaken til karakteren D, har vært knyttet til enkelthendelser hvor årsaksanalyse og håndtering av avvik har vært mangelfulle. Karakteren for Etisk Regnskap for transport av fjørfe, er inkludert en felles karakter for forhold på gård, transport og slakteri. Denne rapporteres i kapittelet om dyrevelferd på slakteriet.

Gjennomsnittlig reisetider slaktedyr

	2022	2023	2024	2025
Storfe	3 timer 41 min	3 timer 20 min	3 timer 27 min	3 timer 29 min
Småfe	3 timer 39 min	3 timer 30 min	3 timer 37 min	3 timer 37 min
Svin	3 timer 16 min	3 timer 9 min	3 timer 15 min	3 timer 16 min
Kylling	2 timer 14 min	2 timer 18 min	2 timer 6 min	1 time 53 min
Kalkun	1 time 37 min	1 time 36 min	1 time 36 min	2 timer 12 min

Transporter > 8 timer i % av antall transportert

Tallgrunnlaget inkluderer også transporter der det er tillatt å utvide reisetid i Nordland, Troms og Finnmark

	2022	2023	2024	2025
Storfe	0,42 %	0,45 %	0,61 %	0,61 %
Småfe	0,71 %	1,16 %	1,10 %	1,18 %
Svin	0,94 %	0,87 %	0,87 %	0,97 %

Transportdødelighet (% døde)

Tallgrunnlaget fra 2022 er basert på antall dyr som har dødd under transport. (Tidligere inngikk tall på dødelighet fjøs i tallmaterialet).

	2022	2023	2024	2025
Storfe	0,001 %	0,001 %	0,003 %	0,002 %
Småfe	0,004 %	0,007 %	0,006 %	0,005 %
Svin	0,008 %	0,007 %	0,004 %	0,004 %
Kylling	0,068 %	0,097 %	0,062 %	0,070 %
Kalkun	0,023 %	0,027 %	0,029 %	0,020 %

Transportskader

Nortura registrerer transportskader på firebeinte dyr, men har ikke en standardisert oversikt over dette p.t. I løpet av våren 2026 vil vi ta i bruk et nytt registreringsverktøy som vil gi oss bedre oversikt over dette.

Fjørfe-andel vinger i klem i transportkassen

	2022	2023	2024	2024
Slaktekylling	0,00081 %	0,00107 %	0,00186 %	0,00161 %
Kalkun	-	0,00028 %	0,00036 %	0,00058 %

SLAKTERIET

Dyrevelferd på slakteriet

Nortura har 12 slakterier som slakter firbeinte dyr. Nortura sitt fjørfeslakteri på Elverum ble lagt ned i 2024. Per 1.1.25 har Nortura derfor kun ett heleid fjørfeslakteri.

Det er fastsatt regler for hvordan dyr skal håndteres i slakterier. Mattilsynet fører tilsyn med reglene og er til stede i slakteriet så lenge slakting pågår. Alle dyr blir kontrollert av Mattilsynet før og etter avlaving.

Krav til dyrevelferd på slakteri i regelverket:

- Personell som håndterer levende dyr i slakteri, skal ha kompetansebevis. Det innebærer at de skal ha gjennomgått spesialtilpasset opplæring i hvordan ivareta dyr og dyrevelferden i slakterier.
- Hvert slakteri skal ha en dyrevelferdsansvarlig, som har et spesielt ansvar for dyrevelferden i anlegget og dokumentasjonen av den, og skal varsle hvis noe ikke er som det skal.
- Slakteriet skal ha standardiserte rutiner for avlaving og alle andre aktiviteter som angår dyr på slakteriet.
- Det stilles krav til håndteringen og oppstillingen av dyrene i slakteriet og til utformingen av lokalene og utstyret som dyrene kommer i kontakt med.
- Det er forbudt å håndtere dyrene med slag eller spark eller dra dem etter hode, ører, bein, hale eller pels.
- Alle dyr skal bedøves før avlaving. Det er krav til metoder for bedøving og avlaving, og det føres kontroll med bedøving og avlaving av hvert dyr.
- Under avlaving av dyretransporten blir dyrevelferden rutinemessig undersøkt og vurdert for alle dyr. Er det dyr med særskilte behov, iverksettes tiltak.

Firbente dyr

Etter at slaktedyrene er lesset av på slakteriet, blir de stallet opp. Gris og småfe oppstalles i grupper i binger. Storfe oppstalles i binger eller enkeltvis. Dyrene slaktes så raskt som mulig i den rekkefølgen de har kommet inn.

Unngå stress

Det er viktig for Nortura at dyrene opplever minst mulig stress i våre slakterier. Målet er at dyrene beveger seg frivillig, med minst mulig bruk av tvang. For å få til dette, benytter vi kunnskap om dyreartene. Dyrearter med sterkt flokkinstinkt stalles opp og flyttes i grupper, og ikke enkeltvis, så langt det er mulig. Utformingen av oppstillingsarealer og drivganger tilpasses så godt som mulig dyreartens atferd. Vi prøver å unngå unødige forstyrrelser som dyrene reagerer på, som skarpe farger og lyder, sjenerende lys og

brå overganger og vinkler i drivganger. Bruk av elektrisk drivstav skal unngås så langt det er mulig, og er ikke tillatt brukt på småfe. I Nortura tillater vi det heller ikke på gris, selv om regelverket åpner for det. Det er forbudt å bruke drivstav ved på- og avlaving av dyrebilen.

Fjørfe

I Norturas fjørfeslakteri leses fuglene av dyretransporten i kassene de har blitt transportert i. I mottaksområdet hvor dette foregår, er lys- og lydforholdene tilpasset for å redusere stress hos dyrene. I mottaket får dyrene mulighet til å roe seg en stund i kassene. Deretter føres kassene med dyrene inn i gasstunnelen for bedøving.

Metoder for bedøving og avlaving

Regelverket stiller krav til bedøving og avlaving av dyr i slakterier. Ikke alle avlivingsmetodene gir umiddelbart bevissthetstap, og derfor bedøves alle dyr før avlaving. Dyret skal forbli bevisstløst og uten følesans til det dør. Bedøving kan gjøres på flere måter. På Norturas slakteri blir kylling og kalkun bedøvet med CO₂-gass, gris med CO₂-gass eller elektrisk strøm, småfe med elektrisk strøm og storfe med boltipistol mot pannen.

For hver bedøvmingsmetode er det særlige krav i regelverket til hvordan bedøvingen skal foregå. Effekten av bedøvingen av hvert eneste dyr kontrolleres for å sikre at det er helt bevisstløst før det avlives. Om effekten ikke er tilstrekkelig eller det er tvil, bedøver slakteren dyret på nytt.

Umiddelbart etter bedøving blir det bevisstløse dyret hengt opp-ned og avlivet ved avblødning. Avblødning på firbente dyr skjer ved at slakteren skjærer gjennom halspulsåren med en kniv, slik at blodet renner ut. På fjørfe skjer avblødningen ved at hodet kappes av med et skarpt verktøy.

Nortura har samme krav til dyrevelferd, bedøving og slaktemetode for halal-slakting som for annen slakting. Ved halal-slakting blir det lest en kort takknemlighetsbønn for dyret umiddelbart etter bedøving. For Nortura er det et ufravikelig krav at dyret skal være bedøvet før avlaving.

Kunnskap og kompetansebygging

Det er krav om alle medarbeidere som håndterer levende dyr på Norturas slakterier skal ha deltatt på et obligatorisk opplæringsprogram og fått kompetansebevis fra Mattilsynet. For Nortura er faglig oppdatering av våre ansatte et viktig virkemiddel for å sikre god oppfølging av dyrevelferden.

Nortura har et nettverk for de dyrevelferdsansvarlige i våre slakterier. Nettverket har jevnlig møter for å bidra til erfaringsutveksling mellom de dyrevelferdsansvarlige, sikre kunnskapsdeling, faglig oppdatering og koordinering av oppfølging av konsernets rutiner og krav. I 2025 ble det avholdt 4 møter i nettverket.

Arbeid for å utvikle dyrevelferden på slakteri

Det er viktig for Nortura at vi stadig utvikler oss på dyrevelferdsområdet. Vi er derfor pådrivere for og deltakere i utviklings- og forskningsprosjekter.

CO2-bedøving av gris tillater at grisen kan drives gruppevis til bedøving uten tvang, noe som er dyrevelferdsmessig bra. Bedøvningsmetoden innebærer også liten risiko for menneskelige feil, gir høy sikkerhet for at grisene er bedøvet inntil døden inntreffer, og at det er mulig å oppdage dyr som unntaksvis ikke er godt bedøvet. Imidlertid opptrer ikke bevissthetstapet umiddelbart når grisen eksponeres for CO2-gassen og grisen kan reagere med sterk aversjon i 15-30 sekunder før de mister bevisstheten. Dette har gitt grunnlag for kritikk mot metoden og det er etterspurt mer kunnskap. Det foregår en del utredning av bedøvningsmetoder i Europa.

Det europeiske prosjektet Pig Stun har vurdert alternativer til dagens praksis/standard for CO2 bedøving av gris. Ulike bedøvningsmetoder har ulike utfordringer og risikoer. Prosjektet legger også vekt på skånsom og best mulig håndtering av grisen fram mot bedøving. Dette gir mulighet for velferdsforbedringer uavhengig av bedøvningsmetode. Per i dag har vi ikke noen praktisk gjennomførbare alternativer til CO2 utover elektrisk bedøving av gris.

Etisk regnskap

Etisk regnskap er en omfattende, årlig revisjonsbasert gjennomgang hvor man vurderer ulike faktorer som påvirker dyrevelferd både på rugeri og slakteri. Målet er å kartlegge status og avdekke forbedringspunkter. I praksis observerer uavhengige veterinærer og dyrevelferdsspesialister håndteringen av dyrene på alle Norturas slakterier over flere dager, fra de hentes hos bonden og til de er avlivet.

Forbedringspunktene fra revisjonene legger grunnlaget for hvordan vi skal jobbe videre med dyrevelferd. Som et minimum skal vi følge regelverket for dyrevelferd, men arbeidet innebærer også forbedringer vi kan gjøre utover det som reglene krever. Målet er å få til en god utvikling, der vi hele tiden forbedrer dyrevelferden.

I Etisk regnskap gis det karakterer på en skala fra A til D. Det er også definert «knock out»-punkt. Avvik på «knock out»-punkt innebærer at anlegget automatisk får karakteren D, selv om anlegget har toppscore på øvrige punkter.

Det er satt et mål om at minst 80 % av slaktelinjene for firbeinte skal få karakter A, mens øvrige skal minst få karakter B innen 2025. Innen 2030 er målet at 100 % av slaktelinjene skal ha oppnådd karakteren A.

I 2025 fikk 63 prosent av Norturas slaktelinjer for firbeinte slaktedyr karakter A, 25 prosent B, 4% C og 8 prosent D, etter revisjon i Etisk Regnskap. Slaktelinjene med karakter D fikk karakteren etter utslag på et «knock out»-punkt, pga. avvik knyttet til liggeplass hos to av våre slakterier.

Etisk Regnskap karakter - linjer for firbeinte slaktedyr

	2021	2022	2023	2024	2025
A	27 %	36 %	64 %	63 %	63 %
B	62 %	48 %	32 %	29 %	25 %
C	8 %	0 %	0 %	0 %	4 %
D	3 %	16 %	4 %	8 %	8 %

Etisk regnskap på fjørfe inkluderer revisjon på rugeriene i tillegg til Norturas slakterier for fjørfe. På slakteriet er revisjonen delt i to, hvor første del vurderer produsent, plukkelag og sjåfør i forbindelse med plukking og inntransport. Andre del omfatter alle prosesser fra dyra ankommer slakteriet til de er ferdig avlivet. Det settes en karakter for hver del, samt en total karakter. På slaktekylling fikk det ene slakteriet karakter B, mens det andre fikk D (et «knock-out»-punkt med karakteren 3) i 2025. På det eneste anlegget som slakter kalkun ble det oppnådd karakter B i 2025. Kun et av tre rugerier hadde revisjon i forbindelse med etisk regnskap i 2025. Dette rugeriet fikk karakteren A. På de andre to rugeriene ble revisjonen utsatt til mars 2026 fordi revisor var syk. Begge disse rugeriene fikk karakteren B (et «knock-out»-punkt med karakteren 2 hos begge) i 2024.

Vi har ikke nådd målet som er satt for resultatet av etisk regnskap for 2025, dvs. 90% skal ha A og ingen D. De samlede resultatene fra revisjonene er grunnlag for læring og forbedring. Oppfølging av avvik og gjennomføring av rotårsaksanalyse, er et forbedringsområde. Det nye digitale registreringssystemet for avvik som innføres våren 2026, vil kunne gi oss bedre mulighet til å jobbe mer systematisk med oppfølging av avvik og prioritering av tiltak.

Dødelighet under oppstalling på Norturas slakterier

	2022	2023	2024	2025
Storfe	0,00045	0,00046	0,00047	0,00097
Småfe	0,0043	0,0059	0,0062	0,0020
Svin	0,0048	0,0056	0,0031	0,0043

Bedøving før slakting

Det er påbudt å bedøve dyr før de avlives. Alle dyrene i Norturas verdikjeder bedøves før avliving. Nortura registrerer tilfellene der det brukes back-up bedøving. Back up-bedøving er å bedøve et dyr på nytt, når effekten av den primære bedøvingen av dyret ikke er god nok, eller det er tvil om den er god nok.

Utført back up bedøvelse i prosent av antall bedøvede dyr

	2022	2023	2024	2025
Storfe	0,12 %	0,32 %	0,24 %	0,13 %
Småfe	0,90 %	0,34 %	0,39 %	0,27 %
Svin	0,51 %	1,01 %	0,53 %	0,60 %

Oppfølging av avvik knyttet til dyrevelferd

Gjennom vår avviksdatabase følger Nortura med på forekomst av type avvik som omhandler dyrevelferd. I 2025 ble det registrert 1265 avvik på dyrevelferd. Vi jobber med å forbedre rutiner og systemer for å registrere og følge opp avvik. En ny digital løsning for avviksregistrering er utarbeidet, og settes i drift våren 2026. Dette vil gjøre

avvikene enklere å kategorisere og systematisere enn tidligere. Vi forventer at dette vil gi oss bedre oversikt over forbedringsområder, og dermed mulighet til enda mer målrettet innsats for å forbedre dyrevelferden.

Forbedring og utvikling i dyrevelferdsarbeidet

Nortura har i 2025 arbeidet med mer systematisk og datadrevet overvåkning og oppfølging av dyrevelferd. En ny digital løsning for registrering og oppfølging av avvik gjør oss bedre i stand til å se trender og forbedringsområder på dyrevelferdsområdet. Videre har vi styrket arbeidet med av tredjepartsrevisjoner (Etisk regnskap) som en viktig del av forbedringsarbeidet, både for transport og slakteri.

Forbedringer per dyreslag

Gris

- Andel produsenter som benytter fiksering av purker synker, og i 2025 andelen besetninger uten fiksering 88 %. Transportdødeligheten for gris til slakteri holder seg stabilt lav og gjennomsnittlige transporttider er under maksgrensen. Videre ser vi at forekomst av halesår og byller er lavere sammenlignet med tidligere år.

Slaktekylling

- Tråputekvaliteten er god, selv etter innskjerping av grenseverdier for beste score. Dette indikerer bedre strø- og miljøkvalitet hos fjørfeprodusentene. Innfasing av sakterevoksende kylling går som planlagt, og andelen sakterevoksende kyllinger øker. Transporttidene for slaktekylling er noe redusert sammenlignet med tidligere år.

Kalkun

- Dødeligheten er synkende etter toppåret 2023. Dette kan ha sammenheng med økt kunnskap og oppfølging av flokkene etter overgang til monensin-fri produksjon.

Verpehøns

- Alle verpehøner holdes i frittgående systemer ved utgangen av 2025. Moderne teknologi knyttet til kjønnsortering av rugeegg er tatt i bruk. Det reduserer avliving av hanekyllinger og representerer et vesentlig velferdsløft.

Storfe

- Vi har tatt i bruk en mer presis velferdsindikator, der tilvekst brukes framfor slaktevekt. Dette gir et bedre grunnlag for å avdekke velferdsutfordringer hos storfe. Transportdødeligheten har holdt seg stabilt lav over flere år.

Småfe

- Utrullingen av dyrevelferdsprogram for sau er fullført, og omfatter nå rundt 93 % av all sau i Norge. Nortura følger opp **magre lam** med nye virkemidler, og innfører nedre vektgrenser fra 2026 for å forebygge underernæring og dårlig dyrevelferd.

Oppsummering

Arbeid med å forbedre dyrevelferden krever kunnskap om dyrenes atferd og behov. I tillegg er det viktig å ha gode velferdsindikatorer som det er mulig måle og overvåke. Vår dyrevelferdspolicy gir retning for arbeidet vårt, og er felles for alle som jobber med dyrevelferd i Nortura. Vi ser at fokus på holdninger, kunnskap og systematisk forbedringsarbeid er avgjørende for å lykkes i arbeidet med dyrevelferd. I år har vi startet et arbeid med å stille krav til slaktevekt på lam, for å bidra til å forebygge underernærte lam.

I forbindelse med Nasjonal magesekkscreening på gris, har vi undersøkt forekomsten av magesår for å kartlegge magehelse til purker og slaktegris i Norge. Nortura har begynt å se på hvilke tiltak slakteriene kan iverksette for å forhindre utvikling/videreutvikling av magesår ved oppstalling på slakteriene.

I 2025 har vi arbeidet med å legge om til sakterevoksende kylling, og fortsatt det viktige arbeidet med kjønnsortering av egg.

Som en av Norges største kjøttprodusenter, fortsetter vi å satse på opplæring, kompetanse og forskning innen dyrevelferd. Våre rådgivere, veterinærer og dyrevelferdsansvarlige på slakteriene (DVA), er viktige og bidrar til å forbedre dyrs velferd i hele landet. God dyrevelferd er viktig for Nortura, bøndene som eier oss, norske forbrukere – og ikke minst for dyrene.

Nortura SA

Postboks 360 Økern
0513 Oslo

Telefon: 955 18 000
E-post: firmapost@nortura.no
Web: www.nortura.no

Utgiver: Nortura SA
Grafisk design: LKT digital AS
Foto: John Trygve Tollefsen,
Øivind Haug, Pål Engh